

TRES GENERACIONS DE POLÍTIQUES PÚBLIQUES D'ECONOMIA SOCIAL

Jordi Garcia i Jané
 @adeucapitalisme
 www.economiasolidaria.cat

Podem entendre la política pública com aquell conjunt d'accions i omissions executades pels poders de l'Estat que volen influir en un àmbit determinat. És una aproximació molt simple, però crec que ens serveix per al propòsit de la sèrie de comentaris que encetem, que no és altre que repassar les polítiques públiques d'economia social i solidària (ESS) a l'Estat espanyol.

Hi ha tres mirades o enfocaments sobre el fenomen de l'ESS: l'enfocament neoliberal, el socialdemòcrata o neokeynesià, i el postcapitalista. Al neoliberal només li interessen els efectes anticíclics de les cooperatives de treball i les societats laborals (crear ocupació de la qualitat que sigui en períodes de crisi) i la funció pal·liativa d'empreses d'inserció i centres especials de treball. La política neoliberal atribueix a l'ESS un paper subsidiari i la confina a les persones que queden fora, de manera temporal o permanent, del mercat laboral.

En canvi, l'enfocament socialdemòcrata o neokeynesià s'imagina l'ESS com un sector per desenvolupar a fi que, aliat amb el sector públic, faci de contrapès al

sector mercantil privat, actualment massa poderós, per aconseguir domesticar el capitalisme i corregir les desigualtats més punyents que provoca. Per tant, atorga també a l'ESS rols de democratització econòmica i cohesió social, i afavoreix la seva implantació en sectors com els serveis de proximitat i d'atenció a les persones. Concep, doncs, l'ESS com un sector complementari al mercantil privat capitalista i al sector públic, en el marc del que anomena «economia plural».

Per últim, l'enfocament postcapitalista considera l'ESS com un embrió del que podria ser una economia postcapitalista i, per tant, li atorga un paper alternatiu al sistema dominant. En conseqüència, intenta desenvolupar ESS en totes les seves branques i sectors, i es preocupa perquè aprofundeixi en les seves pràctiques transformadores.

De cada enfocament sobre l'ESS, en surt una política pública parcialment diferent. Fins ara, la majoria de polítiques d'ESS a l'Estat espanyol s'emmarquen en l'enfocament neoliberal, encara que en aquests últims anys han començat a aplicar-se algunes línies d'acció inspirades

en els altres dos enfocaments, el socialdemòcrata i, fins i tot, el postcapitalista.

Simplificant, a l'Estat espanyol s'han implantat tres generacions de polítiques públiques d'ESS.

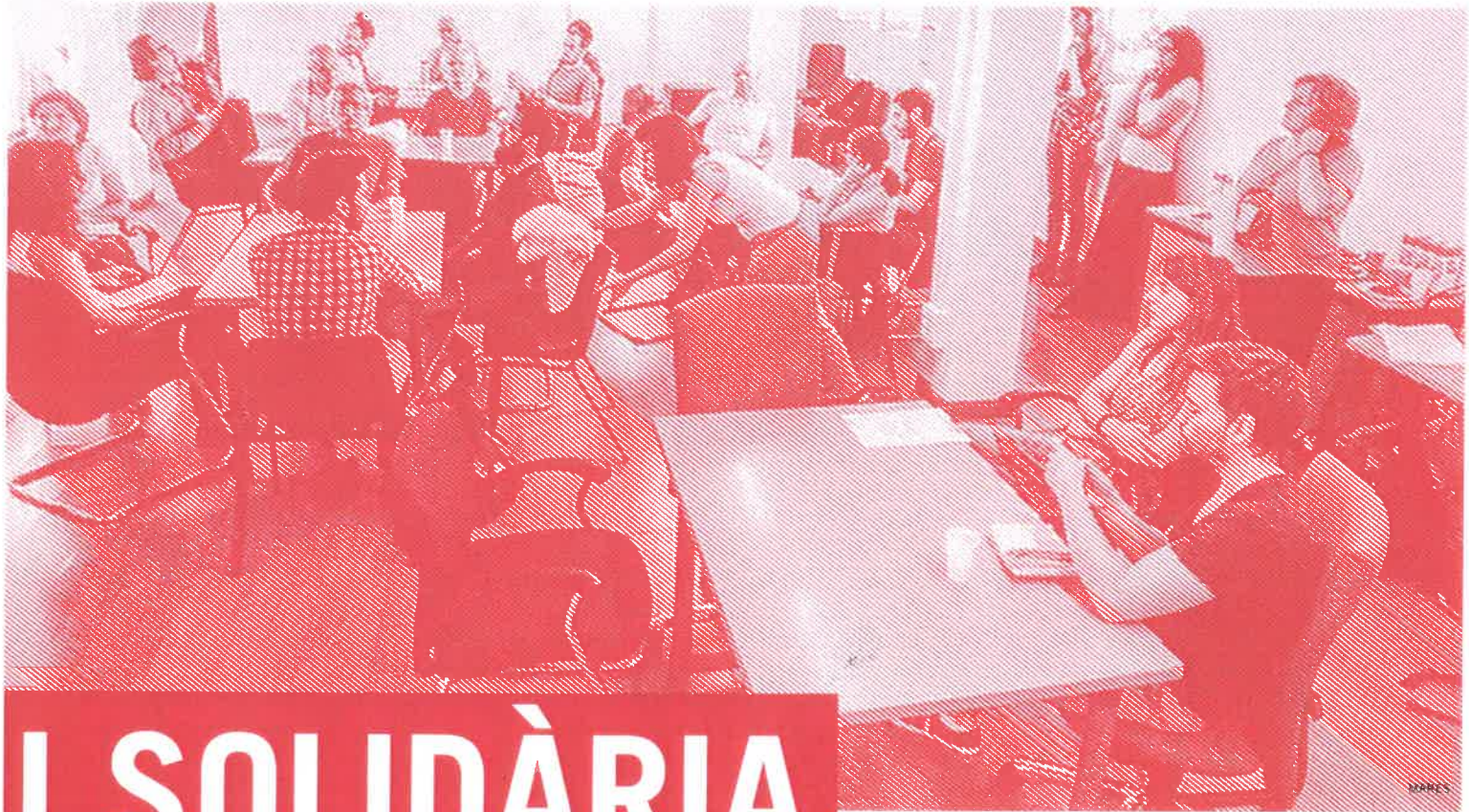
La primera generació es començà a desplegar a mitjan dècada de 1980 i beuria exclusivament de l'enfocament neoliberal. La segona generació va arrencar a principis de segle i contindria accions funcionals a la mirada socialdemòcrata. Per últim, la tercera s'iniciaria a partir de 2015 i algunes de les accions que impulsa alteren la correlació de forces entre el sector mercantil privat i l'ESS, en favor d'aquest. És a dir, parteixen de la mirada postcapitalista.

Tot seguit vegem sintèticament les tres generacions de polítiques.

PRIMERA GENERACIÓ

Les primeres polítiques públiques en aquest camp responen a un mandat constitucional i dels estatuts d'autonomia, que obliguen les administracions a fomentar el cooperativisme i les altres formes d'empresa propietat dels treballadors, que són les societats laborals (Slab). Tra-

I SOLIDÀRIA

Incubadora Mares, Madrid

dicionalment, aquestes polítiques s'han caracteritzat per:

- a) Cenyir l'abast a les societats laborals (Slab) i a les cooperatives, sobretot de treball associat (CTA) i agràries.
- b) Perseguir dos grans objectius: crear i mantenir llocs de treball, mitjançant accions de suport a la creació de CTA i Slab i, secundàriament, millorar la seva competitivitat, mitjançant accions de suport a la seva consolidació.
- c) Ser finançades per la Unió Europea (Equal, Fons Social Europeu...), l'estat central i les comunitats autònomes, i gestionades per aquestes últimes.

Aquestes polítiques arrenquen a mitjan dècada de 1980 i es despleguen en les accions-tipus següents:

1. Lleis de cooperatives i de societats laborals, periòdicament modificades; cada nova llei mercantilitza una mica més aquestes entitats i les fa més similars a l'empresa mercantil.
2. Subvencions per a la incorporació en CTA i Slab de persones desocupades. Aquesta línia de promoció s'inicia el 1985 i ha estat la que més ha ajudat a fer créixer i consolidar el sector.
3. Assistència tècnica: contractació de gerents, finançament d'estudis de viabilitat, etc.
4. Ajuts directes per finançar inversions.
5. Subvencions a les estructures representatives (federacions de cooperatives i de societats laborals, CEPES Confederación de Entidades para la Economía Social).
6. Formació, difusió i foment del sector, però orientat exclusivament a generar ocupació.
7. Fiscalitat favorable a les cooperatives (exempció de l'IAE, bonificació de l'impost de societats), una acció que ha anat perdent eficàcia perquè el legislador ha anat igualant aquests beneficis als autònoms i, en general, a totes les pimes.

SEGONA GENERACIÓ

A partir del nou mil·lenni, a aquelles línies, que segueixen sent les dominants, se n'hi afegeixen algunes altres, més avançades i àmplies, per part d'algunes comunitats autònomes. En destaquem les activitats de sensibilització sobre l'economia social cap a gestories i la po-

blació en general, o el suport a la transformació d'empreses en cooperatives, unes accions que duu a terme el govern murcià, el que més inverteix en promoció de cooperatives i societats laborals, i també els Pactes Andalusos per l'Economia Social¹, que promouen aquest sector amb una seixantena d'accions, uns pactes signats entre el govern andalús, els sindicats UGT i CCOO, i Cepes-A (Confederación de Entidades para la Economía Social de Andalucía).

Cal notar que totes aquestes polítiques, les més convencionals i aquestes últimes, més noves, han estat també víctimes de les retallades en els moments més durs de la crisi. És a dir, en un context en què caldria suposar que encara s'havia d'afavorir més l'ESS, com a mínim perquè genera ocupació i pot contribuir a desenvolupar un nou model productiu més sòlid, paradoxalment els governs central i autonòmics han fet el contrari i han reduït també les partides per a l'economia social. Tot això, igual com les polítiques de primera generació, ha estat molt ben explicat per Rafael Chaves i Teresa Savall a *La insuficiència*

Assemblea de constitució de la Xarxa de Municipis per a l'Economia Social i Solidària (XMESS).

de las actuales políticas de fomento de cooperativas y sociedades laborales frente a la crisis en España (REVESCO, Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales, Madrid)².

TERCERA GENERACIÓ?

El creixement i la visibilització de l'ESS en aquests darrers anys i la crisi de les polítiques locals de promoció econòmica i de generació de l'ocupació, han fet que les administracions locals, sobretot les vinculades a l'anomenat nou municipalisme, a més d'alguns consells comarcals, diputacions i governs autonòmics, hagin començat a aplicar polítiques d'ESS d'abast més global i transformador.

Es tracta, ara sí, de polítiques que intenten promoure tota l'ESS, i no sols les CTA i les Slab; algunes d'elles inclouen fins i tot no sols la producció sinó també la reproducció, no sols l'ESS monetaritzada sinó també la desmonetaritzada, no sols la branca socioempresarial de l'ESS sinó també la sociocomunitària (bancs de temps, grups de criança compartida, monedes comunitàries, xarxes d'intercanvi, horts comunitaris...). S'emmarquen també en un altre paradigma del desenvolupament local –més endogen, autocentrat, comunitari i integral– i, en alguns casos, són polítiques codissenyades i cogestionades amb el mateix sector mitjançant òrgans i dinàmiques de governança compartida.

Hi ha municipis catalans adherits a la Xarxa de Municipis per l'Economia Solidària (XMESS)³ que estan impulsant actuacions molt interessants, com ara Barcelona, Terrassa, Sabadell o Manlleu, i que treballen amb perspectiva global i a llarg termini, la qual cosa els ha dut a elaborar plans estratègics d'ESS. També l'Ajuntament de Madrid fa un any que porta a terme un projecte molt interessant,

MARES⁴, un projecte de transformació urbana a través de l'ESS en cinc barris de la ciutat i en cinc àmbits: mobilitat, administració, cures, energia i reciclatge.

En el comentari següent, intentaré esbossar una classificació de les polítiques públiques d'ESS, integrant les de les tres generacions i afegint algunes altres, al meu parer també necessàries, que encara no s'han desplegat a casa nostra.

Votacions durant la constitució de la XMESS, maig de 2017.

1- <http://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/III_Pacto_Andaluz_por_la_Economia_Social.pdf> [Consulta 15/03/2018]

2- <<http://revistas.ucm.es/index.php/REVE/article/view/43383>> [Consulta 15/03/2018]

3- <http://xmness.cat/>

4- <https://maresmadrid.es>